

2. Берман, Б. Розничная торговля : стратегический подход [Текст] / Б. Берман, Дж. Эванс. – М. : Вильямс, 2003. – 1184 с.

3. Ритейлеры ищут желающих открыть продуктовый магазин эконом-класса [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.prostobiz.ua/biznes/biznes_start/stati/riteyleru_ishut_zhelayuschih_otkryt_produktovyu_magazin_ekonomklassa>.

4. Глобальные тренды розницы 2010 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <<http://www.marketing.web-standart.net/node/50816>>.

5. Дискаунтеры Украины – мягкие, но многочисленные. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <<http://www.retailstudio.org/trends/569.htm>>.

6. Хью, С. Супермаркет: организация и управление [Текст] / С. Хью. – М. : Сирин, 2001. – 264 с.

7. Леви, М. Основы розничной торговли [Текст] / М. Леви, Б. Вейтц ; пер. с англ. под ред. Ю. Каптуревского. – СПб. : Питер, 1999. – 448 с.

8. Ціни на продовольчі товари – під контролем. [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://www.glukhiv.net/index.php/component/blog_calendar/?year=2010&month=10&modid=99>.

Отримано 30.10.2011. ХДУХТ, Харків.

© І.В. Жарко, Т.С. Мазепа, 2011.

УДК 658.5.012.7

І.В. Жарко, канд. екон. наук

М.В. Черкашина, канд. екон. наук

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ Й СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ УПРАВЛІННЯ СКЛАДНИМИ ВИРОБНИЧИМИ СИСТЕМАМИ

Розглянуто роль і місце інформаційного забезпечення в управлінні виробництвом, вимоги, що ставляться до нього, особливості й переваги, складові та сфера застосування.

Рассматриваются роль и место информационного обеспечения в управлении производством, а также предъявляемые к нему требования, особенности и преимущества, составляющие и сфера применения.

Examines the role and place of information management in the management of production, as well as for its requirements, features and benefits, components and scope of application.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Для прийняття ефективного управлінського рішення в умовах динамічного розвитку ринкової економіки підприємству необхідна відповідна система інформаційного забезпечення, яка в змозі об'єктивно відобразити

економічну ситуацію, що склалась на підприємстві. Питання інформаційного забезпечення сучасних підприємств є найактуальнішим, оскільки воно є не лише запорукою успіху, а й засобом виживання в умовах жорсткої конкуренції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми інформаційного забезпечення виробничих систем у економічній науці досліджуються в різних аспектах у наукових працях І.І. Бажина, І.Т. Балабанова, С.В. Маклакова, Є.А. Смирнова, Г.Н. Смирнової, Ю.Ф. Тельнова та багатьох інших провідних учених. Найбільш чітко означені питання викладені в працях О.Д. Азарова, А.Я. Білецького, М.Т. Білуха, Н.М. Малюга, В.П. Тарасенка.

Разом із тим, складність і багатоплановість питань, що пов'язані з ефективністю інформаційного забезпечення виробництва, визначення складових, що характеризують її, а також чинників підвищення ефективності інформаційного забезпечення, зумовлює необхідність їх подальшого дослідження.

Мета та завдання статті полягають у розкритті переваг, визначенні складових і сфер застосування інформаційних систем, а також з'ясуванні особливостей інформаційного забезпечення складних виробничих процесів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Інформаційне забезпечення управління – це зв'язок інформації з системою управління підприємством й управлінським процесом у цілому [1]. Воно може розглядатися не лише в цілому, охоплюючи всі функції управління, але й за окремими функціональними управлінськими роботами. Це дає можливість виокремити специфічні моменти і розглянути загальні якості, що дозволяє дослідити інформаційне забезпечення функціонального управління значно глибше.

Процес управління виробничими системами можна представити як сукупність послідовних дій управлінського персоналу щодо визначення цілей для об'єктів управління та їх фактичного стану на основі реєстрації й обробки відповідної інформації, формування і затвердження економічно обгрунтованих виробничих програм та оперативних завдань.

Управління виробництвом здійснюється на основі постановки цілей, планування організації робіт, координації, мотивації праці, контролю за виконанням рішень і регулювання виробництва.

Виходячи зі стратегічної мети підприємства формуються цілі виробничих підрозділів шляхом конкретизації завдань, визначення заходів для їх виконання і необхідних ресурсів. У загальному розумінні цілі виробничих підрозділів можна сформулювати як

виконання виробничої програми виробництва продукції відповідної якості з мінімальними витратами ресурсів.

Кінцеві цілі визначають відношення виробництва й управління, вимоги до організаційної структури, організації процесу управління, використання раціонально розподілених і взаємопов'язаних функцій управління. У процесі управління функції інтегруються і відображають зміст повсякденного управління виробництвом.

Розробка виробничих програм і виконання функцій з управління виробництвом базується на використанні менеджментом підприємства інформації про хід виробництва, стан техніко-технологічної бази та її окремих елементів, поточний попит на товари і розробку нових [1].

За сучасних умов важливою галуззю стало інформаційне забезпечення, яке полягає в зборі й обробці інформації, яка необхідна для прийняття обґрунтованих управлінських рішень. Передача інформації про положення і діяльність підприємства на вищій рівень управління та взаємний обмін інформацією між всіма взаємопов'язаними підрозділами підприємства здійснюється на базі сучасної електронно-обчислювальної техніки та інших технічних засобів.

Становлення якісного інформаційного забезпечення підрозділів всіх рівнів є основою ефективного управління підприємством.

За умов формування ринкових відносин необхідні нові підходи до управління. Пріоритетними стають економічні, ринкові критерії ефективності. Науково-технічний прогрес і динаміка змін у зовнішньому середовищі сприяють генеруванню сучасних підприємств у складні системи, необхідною умовою функціонування яких є розробка і впровадження нових методів управління.

Ефективна діяльність сучасного підприємства можлива лише за умови наявності єдиної корпоративної (комплексної) системи, що поєднує управління фінансами, персоналом, постачанням, збутом і процесом управління виробництвом.

Такі системи можуть розглядатися як засіб поліпшення якості виробництва товарів і послуг, збільшення обсягів виробництва, утримання позицій на ринку та переваг у конкурентній боротьбі.

Вимоги, що пред'являються до корпоративної інформаційної системи, не залежать від форми власності й сфери діяльності підприємства, а її інформаційні програми повинні відповідати посадовим обов'язкам співробітників.

Для поліпшення ефективності управління складними виробничими процесами слід враховувати особливості інформаційних ресурсів, які полягають у наступному [2]:

- обсяги інформації постійно зростають;
- займають лідируюче положення серед ресурсів;
- впливають на використання інших ресурсів;
- потенціал інформаційних ресурсів може використовуватися неодноразово;
- у процесі використання інформаційний потенціал постійно збільшується і збагачується.

Важливим чинником підвищення ефективності виробництва є поліпшення управління, удосконалення форм і методів управління здійснюється на основі досягнень науково-технічного процесу, подальшого розвитку інформатики.

Інформаційно-технічні нововведення є передумовою скорочення і здешевлення апарату управління. Важливу роль відіграє інформація і в організаційному управлінні підприємством, що обумовлено змінами соціально-економічного характеру, появою новітніх досягнень у галузі техніки й технології. Інформаційний процес є необхідним чинником підвищення якості робочої сили, передумовою ефективною організації процесу виробництва [3].

Переваги подальшого вдосконалення інформаційного забезпечення підприємства, насамперед, полягають у:

1) економії витрат виробництва (за рахунок фонду заробітної платні, комунальних послуг, вартості програмного забезпечення, витрат на перерозподіл сировини, оформлення договорів тощо);

2) запобіганні витрат у майбутньому (зниження вартості обслуговування, зменшення вимог до обробки даних, стала чисельність персоналу);

3) можливому поліпшенню показників діяльності (підвищення продуктивності, покращення контролю, повне використання програмного забезпечення, освоєння нових потужностей, покращення і прискорення обслуговування).

У ході процесу передачі й отримання інформації вона може бути змінена або затримана, що пояснюється наявністю багатьох посередників, тому головною умовою прийняття правильних управлінських рішень є передача інформації швидко і з мінімальними змінами, а як наслідок, – збільшення прибутку підприємства.

У процесі управління постійно виникає обмін інформацією як між керівниками і підлеглими, так і між керівниками і підлеглими підрозділів одного рівня. У цьому сенсі для прийняття оптимального рішення слід враховувати наступні показники:

- якість, достовірність і оперативність отримання інформації;
- знання, досвід, особисті якості керівників;
- кваліфікаційний склад підлеглих;
- ситуація на ринку.

Інформаційна складова є основою в управлінському процесі. Менеджмент ґрунтується на об'єктивній і своєчасній інформації, робить необхідні висновки, а результати втілює в управлінських рішеннях.

Інформація в менеджменті є сумою корисних, сприйнятих і усвідомлених відомостей, необхідних для аналізу конкретної ситуації, що дає можливість комплексної оцінки причин її виникнення і розвитку, дозволяє визначити множину альтернативних рішень для пошуку оптимальних управлінських рішень, здійснення контролю за їх виконанням [4].

Важливе значення у процесі виробництва має інформація про відхилення від планових показників, що потребує прийняття оперативного рішення.

Суттєве значення під час прийняття рішення відіграє науково-технічна інформація, що містить нові наукові знання, відомості про винаходи, технічні нововведення як власного підприємства, так і підприємств-конкурентів. Це потенціал знань і технічних рішень, що постійно поновлюється. Практичне і своєчасне використання цього потенціалу забезпечує підприємству високий рівень конкурентоспроможності.

Зміст кожної конкретної інформації визначається потребами управлінських ланок і управлінських рішень. Тому дуже важливо ставити до інформації наступні вимоги:

- своєчасність надходження, чіткість формування, стислість;
- задоволення потреб визначених керівників;
- оптимальна систематизація і безперервність збору й обробки відомостей;
- точність і достовірність, правильний відбір первинних відомостей.

Важливу роль у використанні інформації відіграють способи її реєстрації, обробки, накопичення і передачі.

Процес інформатизації менеджменту повинен включати:

- формування відповідної техніко-технологічної бази із застосуванням новітніх технологій і сучасних засобів комунікації;
- організацію виробництва і сферу розподілу інформаційних послуг;
- відпрацювання механізму інформаційного обслуговування і створення системи управління процесами;
- створення необхідних матеріально-технічних, організаційно-економічних і соціальних умов для впровадження прогресивних форм, методів і засобів проведення інформаційної діяльності в процесах управління.

Використання інформаційних технологій у сфері управління дає можливість більш економічної й раціональної організації інформаційних процесів, підвищення їх динамічності, розширення

системи чинників, що аналізуються для прийняття рішень і чинників, що їх обґрунтовують, а як наслідок, виникає можливість підвищення рівня управління.

Застосування інформаційної системи управління діяльністю дозволяє значно знизити управлінські витрати, а саме:

- істотно підвищує ефективність проектно-конструкторських робіт;

- забезпечує ефективне внутрішньо фірмове планування;

- полегшує складання письмових фінансових документів, здійснює безкасові зв'язки із банками та фінансовими установами.

У системі оперативного управління інформаційні технології використовуються для [5]:

- розробки оперативних планів виробництва і контролю за їх виконанням;

- контролю руху запасів матеріалів, що необхідні для процесу виробництва;

- розрахунку заробітної платні;

- контролю за надходження замовлень;

- аналізу даних про збут продукції;

- ведення обліку і звітності;

- реєстрації надходжень платежів.

У системі виробничого контролю інформаційні технології перевіряють якість компонентів, вузлів, напівфабрикатів, що надійшли для подальшої обробки.

Автоматизація діяльності з управління персоналом дозволяє забезпечити:

- оперативність контролю і можливість отримання повних даних про структуру підприємства, штатний розклад, співробітників;

- жорсткий контроль за діяльністю дочірніх підприємств;

- налагодження системи розробки звітної документації;

- перехід на новітні технології й моделі роботи;

- поліпшення умов праці;

- гнучкість управління.

Комплексні системи управління персоналом можуть використовуватися для автоматизації роботи відділу кадрів, планово-економічних відділів, навчання персоналу на підприємстві.

Нові вимоги до формування сучасних інформаційних систем і технологій ставить розвиток логістики. Інформація є важливим аспектом у логістичній діяльності й основою для контролю логістичного ланцюга.

У реалізації процесів управління виробництвом можливе використання поширених на Заході системних технологій автоматизованого виробництва (CAM), автоматизованої системи управління виробництвом (CIM), автоматизованого проектування

(CAD), розгортання функцій якості (QFD), метод планування й управління (JIT), планування потреб у матеріалах (MRP) і ресурсах підприємства (MRP II), комп'ютерна підтримка процесів постачання і логістики (CALS), управління всіма ресурсами підприємства (ERP) [3].

На вітчизняних підприємствах застосовуються системи – «ІС», «Підприємство», «Галактика».

Висновки. Використання інформаційних технологій за умов дотримання принципів управління виробництвом стає важливим чинником, що визначає успіх підприємств.

Новітні технології на основі використання економіко-математичних методів, широких експлуатаційних можливостей сучасних інформаційних засобів, систем прогресивних науково-обґрунтованих норм і нормативів, моделювання технологічних стадій виробництва дозволяють удосконалювати управління виробничими системами, обирати оптимальний варіант із відповідною організаційною структурою управління підприємством, визначати напрям пропорційного розвитку за системою відповідних показників, здійснювати взаємозв'язок прогнозування із перспективним, поточним і оперативним плануванням.

Список літератури

1. Бабкін, Ф. Електронна комерція й нові організаційні форми компаній [Текст] / Ф. Бабкін // Менеджмент в Україні та за кордоном. – 2000. – Вип. 1. – С. 18–24.

2. Годин, В. Управление информационными ресурсами [Текст] / В. Годин, И. Корнеев. – М. : Инфра-М, 2008. – 352 с.

3. Грабауров, В. Информационные технологии для менеджеров [Текст] : учебн. пособие / В. Грабауров. – К. : ФіС, 2003. – 368 с.

4. Карминский, А. Информатизация бизнеса [Текст] / А. Карминский, П. Нестеров. – М. : ФиС, 2007. – 278 с.

5. Мескон, М. Основы менеджмента [Текст] / М. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М. : Финансы и статистика, 1998. – 799 с.

Отримано 30.10.2011. ХДУХТ, Харків.

© І.В. Жарко, М.В. Черкашина, 2011.

УДК 366.42:339.37(477)

О.В. Жерус, канд. екон. наук, доц.

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ РОЗДРІБНОЇ ТОРГІВЛІ В УКРАЇНІ

На основі статистичних даних проаналізовано соціально-економічні умови функціонування роздрібною торгівлі. Визначено напрями діяльності підприємств роздрібною торгівлі в складних економічних умовах.